

کتابخانہ سی
محمد السلیمانی

قرآن و طباعت

دانشتر عالیہ منہ رتھک

- مملکت مزید قرآن شریف با صدر مق خصوصاً بر قدر معلومات در
- کوبسی جمیعت شرعیہ (صورانیہ) ننگ ارخواسندن آنمشر در

وانزل علی منہ بر کتابک

صاحبی

(رضاء الدین بن فخر الدین)

﴿ اوفنا ﴾

باصه اولندی قزاندہ تجارۃ خانہ برادران الکریمی لرتنک مطبعہ سنده

۱۹۰۰ نجی یلده

بوکتاب تنک باصه سنه رخصت ویرلدی سائکت بیتر بورخده ۳ نجی ایبولده

۱۹۰۰ نجی یلده

Дозволено ценз. С.-Петербургъ, 3-го июля 1900 года.

КАЗАНЬ.

Типографія Торговаго Дома Братьевъ Каримовыхъ.

1900 г.

۱۳۸۱
۱۲۲۲
۲۵۴

قرآن و طباعت

بسم الله الرحمن الرحيم

۱

طباعت حقننده قسقه برسوز

روایتله کوره ، تاقته واسطه سیله طبع ایتمک ایسکیدن بیرو معروف ایتمش . حتی که بو کیلبدن زمان سعادتدن مقدم باصلمش اثر لر تابلمش ایتمش . وبر روایتله آغاچ تاقته واسطه سیله باصمق اصولی قطای مملکتنده (فونغ تاون) اسمنده بر وزیر اختراع ایتمشدر . وبو اصول ، قطای ویایون مملکتلر نده بوکونه قدر استعمال ایلمکده در . اورویا قسقه سینه اون ایکنجی عصر میلادیده معروف اولنوب ، بعض شیلر طبع ایلمشدر . اما حرف واسطه سیله طبع ایتمک اصولی ، دخی صوگر اراق ایجاد ایلمشدر . کیم طرفندن ایجاد ایلدیکی حقننده اختلاف اولمش ایسهده ، اغلب احتمالله کوره ، گرمایهده (مایسه) شهر نده دنیایه کلش اولان (گوتمبرغ) در . بو ذات ۱۴۰۰ م ده دنیایه کلوب ۱۴۶۸ م ۸۷۲ هـ وفات اولمشدر (۱) .

۲

عربی حرفله طباعت

عربی حرفله طباعت ، اشک مقدم ایतालیا ده تجربه ایدنوب ، بعض کتابلر باصلمشدر .
 (۱) بلغار شهر نده امیر حسن نام ذاتک حکومتی زمانینه مصادفدر . گوتمبرغ ایسه ، ۱۴۰۰ ده (استراسبورغ) شهر نده الک باصمه چیلق هنرینی تجربه ایتمدی . وبویولده اوزینک الوغ سرمایه سنی تلف ایدوب بر اقیه به محتاج اولوب قالدی .

روایتله

۱۳۲۱
۱۲۲۹
۱۵۴

روایتله کوره ، اسلام اثر لرندن برنجی اوله رق طبع اولنان کتاب ، ابن سینا (۱) حضر تارینشک طب علمنده اولان « القانون » نام تصنیفلی اولوب ، (روما) شهرنده دورت جلد اوزرنده (۱۵۹۳ م ۱۰۰۱ هـ) ده نشر اولمشدر .
 بو تاریخدن قرق سنه مقدم یعنی (۱۵۵۱) ده استانبول شهرنده ، یهودیلر طرفندن « تورات » طبع اولندینی بوکون اولان بعض نسخهلری ایله مثبت اولنمش ایسه ده ، مطبعه سینشک اسم وخبری تمام اونظوب ، نابود اولمشدر .
 اوشبونشک ایچون استانبولده طباعت ظهوری (۱۷۱۷ م ۱۱۲۹ هـ) دن اعتبار اولنمقده در . ییلدکزه کوره روسیه مملکتنده عربی حرفله اشلمکده اولان مطبعه لر (۱۷۶۴ م ۱۱۷۷ هـ) قزان شهرنده آچلمشدر . اما مصر القاهره وهندستان مملکتلرنده اولان باصمه جیلق بوندن کوب زمان صوٹک اولسه کرک .
 گرچه ناپالیون برنجی ، ایله قاهره یه بر مطبعه واروب ، عرب حرفی اوزرنده فرمان واعلانلر نش ایلمکده اولنمده (۱۷۹۸ م ۱۲۱۲ هـ) ، کتاب باصمق ایسه انجق ۱۲۵۰ هـ ۱۸۳۵ م دن اعتباراً باشلانمش ایدی . هندستانده اشک الک باصلمش کتاب ، « نجوم الفرقان » نام اثر اولوب ، ۱۸۱۱ م ۱۲۲۵ هـ ده نشر اولمشدر . فقط سوریه مطبعه لری ایسکی اولنوب ، حتی که ۱۵۸۵ م ۹۹۲ هـ حدودنده ظهور ایتدکلری روایت ایدلنور . بونلر ایسه خرسیتیانلر طرفندن آچلنوب ، آنلرش کتاب و اثر لرینی نشر ایتمک غیر تنده اولمشدر .

۳
 کرکلی بر سوز

طباعت هنری ، علم ومعرفت حقنده ، آدم اوغلنلری ایچون الوغ بر ایشک آچوب ، وبونشک سببندن دنیاده بیوک برانقلاب وقوع اولمشدر . مقدم عصر لرشمشاگردلری ، درس آله جق کتابلرینی یازمیه ، واستنساخ ایده چک اثرلری ، ازلب یورمیه مجبور اولنورلر ایدی . کتاب یازمق حقنده اشک

(۱) ابوعلی الحسن بن عبدالله در . ۴۲۸ سنه ده - ۵۸ یاشنده اوله رق ، شهر رمضانده همدانده وفات اولدی . میلما نلرک آرسطوسی اولوب نامی حرمتله یاد ایدلمکده در . الله تعالی مظهر عفو وغفران ایلسون !

۱۹۴۸
۱۵۹۳
۳۵۵
تجدید طبع
۱۳۲۱
۱۲۲۹
۱۵۴

۳۵۵
۱۳۲۱
۱۲۲۹
۱۵۴

۱۳۲۱
۱۲۲۹
۱۵۴

عزیز وقتلری صرف ایدرلر ، و بوسبیدن ، تحصیل وقتلری آز قالور ایسدی .
بر کتابی یازوب تمام ایتمک ، و صوگره در سنتمک بر آدم بهاسینه بر ابرکلور ایسدی ،
حاضر نده ایسه ، بوکبی کتابلر ، باد هوایه آنمقده در . رغبتی اولورسه اشک
فقیر اولان بر شاگرد ، کتاب تحصیل ایتمک طوغر سننده کوب زحمت چی کماز .
الحاصل ، طباعت و باصمه ، بنده نری اوزرینه الله تعالی حضر تمدن الوغ بر هدیه ؛
قرارسز بر احسان در .

لکن جناب الله اش ، بوکبی بیوک بر مر حمتدن فر نکلر استفاده ایتدکری حالده ،
اسلاملر ، نه ایچون محروم طور دیلر ، ویاکه نه ایچون پک صوگ اوله رق استفاده
ایتمیه باشلادیلر ؟ !.....

محض فائده دن عبارت اولان « اصول جدیده » ایله درس و تعلیم ایتمک حقنده
نه ایچون بو قدر کیچ قالد یغمز اش سببنی بنلور ایسه گنز ، سؤالشک جو ابنی هم
بیلورسز . چونکه طباعت ده اصول جدیده دن بریسی بلکه برنجیسی ایسدی .
بر کیسه نیشک کیف و خاطر بچون ، الوغ اسلام ملتیشک سر مایه سی ضائع اوله
سینه ، بو شیلر ، بیوک بر مثال اولسه لر کرک . سوز اوزیما سندن خوف ایدماز
ایسه ایسدی ، بو طوغر وده کوب شیلر یازار ایدک ، لکن یازد قلمز هم کفایت ایدر .

۴

قرآن فہرستلری

قرآن شریف ایچنده اولان کلملری یتکل بولور ایچون بر قدر فہرستلر هم
نشر اولنمشدر . بونلر دن بریسی ۱۸۱۱ م ۱۲۲۵ ھ ده ہندستانده (کلکتہ)
شہر نده باصلمش « نجوم الفرقان » نام اثر در . بو کتابک مؤلفی بو کونہ قدر
بزہ معلوم اولمادی . روایتلر ده کورہ (فلوجل) آدلو بر فریشک عالمی هم بر
فہرست یازوب نشر ایتمشدر . مشہور کاظم بک هم بر فہرست ترتیب ایدرک ،
۱۸۵۹ ل ۱۲۷ ھ ده باصدر مشدر . (قوتاہیہ) مفتیسی ، حافظ محمد شریف
بن عبداللہ الحقی « مفتاح التفاسیر » اسمندہ بر فہرست یازوب ، ہندستانده

(بومبای) شهرتده ۱۲۹۹ هده طبع ایتدرمشدر . اوشنداق صالح (۱) ناظم
 بن محمد بن اسماعیل نام اثری اولان (ترتیب زیبا) آدلو فهرست ۱۱۸ بیت
 اوزرنده ۱۳۱۰ سنه سنده قران شهرنده باصلندی . اوشیواخیر فهرست دن
 ماعداسنی کورمک . بووقنه قدر میسر اولمادی . (فلوغل) طرفندن
 یازیلان اثرگده قایولسان اوزرنده ایدیکی حقنده معلومات کورلمادی .

۵

مقدم باصلمش قرآنلر

مطبوعات عالمیه اشنا اولان اهل بصیرت لر ننگ خبرلرینه کوره قرآن شریف ،
 اول دفعه اوله رق آلمانیه مملکتنده (وهامبورغ) شهرنده طبع اولنمشدر .
 صوگره ایتالیاده (بادوا) ده و آندن صونک جمله تحت گاه والوغ شهرلرده
 (فرنکستانده) کوب مرتبه ، وهر مرتبه سنده کوب نسخه لر ، نشر
 اولنمشدر . اون اوچونجی عصر هجریده روسیه ده بیطربورغ و صوگره
 قزانده هم باصلمشدر .

روایتلره کوره بیطربورغ بلیده سنده باصلمش اولان قرآن شریف
 الوغ یکاترینه فرمانی و دولت مصارفیله طبع اولنمش ایمش . بیطربورغ ده
 برنجی دفعه باصلمش قرآن شریف نسخه لری ، نادر قالمش ایسه ده ، خالق
 آراسنده همیشه کورلمکده در .

اریتالیستلر (مستشرقلر) طرفندن نشر اولان نسخه لردن بزم کوردکمز
 اثر (۱۸۷۰ م) ده « فلوغل » طرفندن (لیبسغ) شهرنده طبع اولنان قرآن
 شریف ایدی . لکن بوذات ، بوندن مقدم (۱۸۴۲ م و ۱۸۴۳ م) تاریخلرنده
 هم ایکی دفعه اوله رق نشر ایلمش ایمش . کوردکمز نسخه ایسه ، کاغدی
 اعلا ، حرفلری وقاراسی گوزل اولمق اعتباریله موجب حیرتدر .

(۱) بوکیسه ننگ ترجمه حالینه واقف اوله آمادم .

ایسکی باصمه لر حقننده بر جدول

بو جدولن، مقدم باصلمش قرآن شریف لرش طبع تاریخ لری و بلده لری معلوم اونورده

۱۶۴۹ (هامبورغ)

۱۶۶۸ (بادوا) ایکی الوغ جلد اوزرنده

» » » » » » » » ۱۶۹۸

(بیطربورغ) ۱۷۸۷

» » » » ۱۷۹۰

» » » » ۱۷۹۸

(قزان) ۱۸۰۱

» » » » ۱۸۰۳

» » » » ۱۸۱۹

» » » » ۱۸۳۹

(لیسغ) ۱۸۳۴

» » » » ۱۸۴۲

» » » » ۱۸۷۰

(قزان) ۱۸۵۶

۱۲۸۰ هـ هندیه محمد مخدوم ، مولوی مخدوم ، محمد عبد الحافظ ، تصحیحله

» » » » » » » » ۱۲۸۳

۱۲۹۷ (استانبول) معارف ناظری اذنیله تاش باصمه .

اسلام مملکتلرنده واسلاملر طرفدن قرآن شریف طبیعت شیوعی اون ایکنچی

قرن هجری اخیرندن باشلانلمشدر . یوقاروده ذکر ایدلش اوچ مرتبه دن

زیاده ، بیطربورغده طبع اونوب اونمادیقی معلوم اولمادی .

۷

پلک کراک اولماز سه ده دخی بر سوز

مملکت مزده اولان روسیه ده ، عربی وترکی حرقاره مطبعه لر آچلمش زماندنبرو ،

بوقته قدر، نشر اولسان عربی، ترکی، فارسی، اولان اثار اسلام خصوصنده مکمل بر «اسامی کتب» مز اولسه ایدی، ایسکی ویا گامطبوعاتمز حقنده الوغ بر معلوما تمز اولور ایدی. نشر اولنان رساله و کتابلر، نه دن بحث ایتدکلری، کملر طرفدن تألیف و طبع اولندقلری، قایومطبعه ده باصنوب حتی که کاغد ویتلری، نسیخلرینک عددی حقنده تیوشلی حساب کورلر ایدی. بوسایه ده ادبیات و معرفتمزده اولان حرکت خصوصنده بلکه بر میزانمز هم اولنمش بولور ایدی. لکن نه چاره که عموم مطبوع اثارمز طوغر و سنده مکمل اسامی کتبمز اولوق شویله طورسون، اگ مبارک کتابمز اولان قرآن شریفمزگ قایسی مطبعه لرده، و کملر خراجات و تصحیحله، و نه مقدار نسیخلر نشر اولدیغنی مین، قسقه برساله اولسون قولمزده بوقدر.

مطبوعاتمز خصوصنده «اسامی کتب» یازمق، فکر مزه کوره، ینکل برشیء اولمای، بلکه (علم) ایله (غیرت) دینلمش ایکی قوتلی کمالته موقوفدر. حالبوکه بزورده علملو کمیسه لر مزده (غیرت) وغیرتلو کمیسه لر مزده (علم) یوقدر.

روسیه ده مختلف مطبعه لرده باصلمش اثار خصوصنده رسمی عزنه ده مفصل معلومات اولمقده در. هر لسانده اولان مطبوعات، سنه سی و آبی ایله بونده بیان ایدلمکده در. اثار اسلام حقنده، تا ایسکی زمانه لره قدر بوندن، بیوک بر معلومات کسب ایتمک ممکن اولور ایدی، فقط دید کمزچه بو خدمت ایچون اربابی لازمدر.

۸

قراننده مطبوع قرآنلر حسابی

۱۸۵۶ م سنه سینه قدر قرآنلرش حسابی، صورانیه به معلوم اولمادیغنی کبی، آندن صوگ، طبع اولانلرش حسابلریده معلوم دگلدر. بلکه بو خصوصده اولان حساب، آتجق ۱۸۹۲ م ییلندن صوگ باشلانمشدر. قرآن مصححلری،

مذکور سنه دن اعتباراً هر سنه طبع اولمش قرآنر حقه ده حساب جدولی
ترتیب ایدوب ، صورائیه مه مرافقه ایتمکده لر در . ۱۸۹۲ م ییلندن صوگ
طبع اولنان قرآن شریف لرش حسابری بویله در :

م سنه لر	مطبعه لر	نسخه عددی
۱۸۹۲	حیرکوف	(۲۲,۰۰۰)
»	خزینه	(۲۴,۰۰۰)
»	»	(۲۴,۰۰۰)
۱۸۹۳	حیرکوف	(۲۲,۰۰۰)
»	خزینه	(۲۴,۰۰۰)
۱۸۹۵	دومبر اوسکی	(۱۴,۰۰۰)
»	»	(۵,۰۰۰)
۱۸۹۷	»	(۲۵,۰۰۰)
»	»	(۲۵,۰۰۰)
۱۸۹۸	خزینه	(۲۴,۰۰۰)
»	دومبر اوسکی	(۷,۰۰۰)
»	»	(۲۵,۰۰۰)
۱۸۹۹	»	(۲۸,۰۰۰)
»	»	(۷,۰۰۰)
یکون		(۲۷۶,۰۰۰)

گرچه مملکت مزه بعض سنه لر ده هندستان واستانبول باصمه لرندن بر قدر قرآن
شریف هم کلور ایسه ده ، کتاب سوداگر لرتینگ خبرینه کوره روسیه ده
باصلمش قرآن شریف لرش قسم اعظمی ایران ، قطای کاشغر مملکت لرینه کتمکده در .
شویله که خارجه کیدن قرآن نسخه لرینه ، خارجدن کلنلری یوزده اون
نسخه بنده یا اولور یا اولماز .

مطبوع قرآن نسخه لرینگ بو اورنده کورلش یگونسی روسیه اسلاملری

عددی اولان اونبش میلیونه تقسیم ایدلسه تخمینا ایمللی بیش آدم باشینه بر قرآن اولور .

اشک مبارک کتاب اولان قرآن شریف حقند کوسترلمش اوشبو رقمدر ایله ، علم یولنده اجتهادمز نه درجه دایدکی آچق بیلنور !

۹

بعض مصححانك افاده لری

قرآن شریف تصحیح ایدن ذاتلر طرفندن قلمه آلمش اتترلردن ایکی دانه سی حاضر ، کوز اوگمزه در . بونلرک بریسی آلمانیا علماسندن (فلوغل) اشک لاتین لسانی اوزرینه طبع اولنوب ، قرآن شریف آخزینه الحاق ایدلمش رساله سیدر . اوشبو رساله روسیه یه ، وروسجه سی ، ترکیجه یه ترجمه ایدلندکی صوگنده بزم ایچون هم استفاده ایتمک نصیب اولدی .

برنجی دفعه باصدمش قرآن شریف ، مقدمه سنده ، مذکور (فلوغل) دیورکه : خلق آراسنده استعمال ایدلن قرآن (شریفلر) (هینگیلمن) ایله (ماراق) نام ذاتلر طبع ایتدرمش نسخه لره منحصر در . بو ایکی باصمه دن غیری بووقته قدر کورلمادی . کرچه بیطربورغ وقران شهرلرنده (روسیه ده) طبع اولنمش قرآن (شریفلر) اورویا عالم لری آراسنده نادرلک اوزرنده استعمال ایدلیکی روایت ایدلسه ده ، دولت کتبخانه لرنینگ اکثرنده یوقدر . اوشنداق هندستانده (یول آراسینه تفسیرینی درج ایدرک) باصلمش ، (شیراز) شهرنده تاش اوزرنده طبع ایدلمش قرآن (شریفلر) بزم مملکتمزده (اوروپاده) غایتده نادر در . حتی که بوکبی قرآن (شریفلر) وارلغنی ، کوب ذاتلر ، بزردن ایشدوب گنه بیلهلر . ایمدی (هینگیلمن) ایله (ماراق) طرفندن طبع اولنمش قرآن (شریفلر) نشرندن بیرو یوزسنه تمام اولدی . حاضرنده اوشبو قرآن (شریفلر) ی ، (لیپسیغ) شهرنده اولان مشهور کتابچی ومطبعه صاحبی (قارل تاوختس) فوق العاده بر اجتهاد سایه سنده

طبع ایتدردی . معلوم اولدیغینه کوره . کوب زماندنبرو فرنک حرفلردن
ما عدا یهودی ، سریانی ، عربی ، الفبالیینه مخصوص حرفلرینه
قویدرمش ایدی . لکن بو قرآن (شریف) نی باصدمق فکرینه
دوشدکنده ، اولده اولان عربی حرفلره قناعت ایتمای ، بلکه باشدن وگوزل
یاثکا حرفلر قویدرمق اولدی . همده قرآن (شریف) باصدمق الوغ بر اش
ایدیکی آشکلاب ، کوب عقللی آدملرک مشورتلرینه ، و علملی کیمسه لرک
علملرینه محتاج اوله چغینه شبهه ایتمادی .

ابتداء ، بو خدمت ایچون ، بر عالم ازلدیکی وقتنده ، (دریزین دین)
شهرنده اولان علامه و بنم استادم ، مذکور الوغ خدمتک عهدده سندن
کله چک کیمسه اوله رق ، تاوخیتس جنابلرینه بنی کوسترمش ایش .
تاوخیتس ایسه بوثکا رضا اولدی ، و بنده بو خدمتی اوستمه آلم .

قرآن طبع ایتمکده کوب کیمسه لرک ، یعنی بعضیلرک قول هنرلرینه ،
و بعضیلرک دلیل مشورتلرینه ، و بعضیلرک علملرینه محتاج اوله چغنی بیلوب ،
تاوخیتس ، زیاده احتیاط و عقل ایله حرکت ایدر ایدی . لکن بو خصوصده
اولان جمله حاجتلمزی یا لکن بر کیمسه اتمام ایدی .
اوده (یوسف گامیر) نام غیور ذات ایدی .

مطبعه ایچون حاجت اولان شیرلی ، خصوصاً عرب یازیلریشک اش
گوزل شکلده اولان کوچر گچلرینی بکا یباروب طور مقده قصورلق کوستردی .
(یوسف گامیر) مشرق دیلبرینی تعلیم ایتمک ، و بونش اربابی آرتدمق
طوغر و سنده سعی بلیغ ایتدیکی کبی ، بزله اولان خدمت و غیرتلمری
و عده سینک و املمزک فوقده اولدی . (استانبول) ، (ژویانا) ، شهرلردن
الونغان حرفلردن کوچروب ، اوشبو حرفلری ، تاوخیتس بیوک بر اجتهاده
و تمام اوستونده نظارت ایدوب ، قویدردی .
حرفلرک ، بر برینه قوشلمقلری ، نکه و مرکزلمری ، تمام عرب یازولرینه
اوشادیفندن باشقه ، کله لرک شکل و صفتمری گوزل کورلمگی شایان حیرتدر .

او قوجیلر هم بونی اعتبار ایدر لر ظننده یز .
قوم یازدن مقدم ، یوسف کامیرا اشارتینه بناء و یانا شهرنده اولان انجمن
دانش (اکادیمی) شاکردی اولان (اتون کامیر) نام ذاتدن یازدرمش
ایدک . او شونگ ایچون بو حرفلر (اتون کامیر) یادکاریدر .
اوشال طبع اولنمش قران (شریف) شگ کله وورسم خطلری خصوصده ،
باصدروچی تاوخینتس مخصوص برکتاب یازمق اولدی . قرآن (شریف) شگ
تواریخی ، و او قوجیلر ایچون ییکل یوللر کوسترمک ، طوغر و سنده بعض
تحقیقلر مزی ، بزهم تاوخینتس طرفندن یازلنه چق کتابه درج ایتمک اولدق .
شونگ ایچون ، بو ساعتده بونلر حقنده سوز سویلر گه لزوم کورلما دی .
مگرده بو قرآن (شریف) تمام اجتهادله تصحیح ایدلمش ، و درست
باصلمش بر اثر اولسه کرک . همده کوب اورنده (هینکیلمن) و (ماراق)
باصلملرنده اولان رسملره باشقه اوله رق یازلمشدر .
فرنگستان علماسی ، (ماراق) باصلمه سنی (هینکیلمن) باصلمه سینه
ترجیح ایتمکده لردر . لکن بن بونگ خلافتچه اوله رق (هینکیلمن)
باصلمه سنی آراتق کورر ایدم . چونکه بو باصلمه هر نه قدر خطادن خالی دگل
ایسه ده ، (ماراق) باصلمه سینه نسبت ایله کوب مرتبه درستدر . یوقاروده
یازاچغی وعده ایتدکم اثرده ، بودعوامی شابدائیات ایتمه کرک .
ایمپراطوریتسه یکاترینه ایکنچی فرمانی وخرجاتیله (پیطربورخ)
شهرنده باصلمش قران (شریف) روسیه دولتینه تابع اولان مسلمانلر ایچون
طبع اولنمشدر . مذکور قرآن (شریف) هر نه قدر ، اسلام مملکتلرنده
اولان قرآن (شریف) لره تمام مطابق ایسه ده ، فرنگستان علماسیچون فائده لی
دگلدر . چونکه رسمی ، برقاعده یه بناء ایدلمای ، بلکه عرف و عادت اوزرینه
بناء ایدلمشدر (۱) .

(۱) فلوجلرک بوسوزلرندن مرادی نه اوله چغنی استخرج ایده آلام . بلکه ترجمه لره
برار جمله دوشوب قالمش اولسه کرک .

قران سوداگر لرندن عبيدالله محمد رحيم اوغلى ، يونسف ، نام ذات
 طرفندن قرآن (شريف) باصدمق حقنده بذل غيرت ايدليكي ، حتى كه
 طبع اچون مطبعه يه ويرلديكي حقنده خبردار اولمش ايسه مده ، باصنوب دنيايه
 چقديني ، ونشراولنديني حقنده هيچ بر معلومات آلق نصيب اولمادي . بو
 خصوصه مكتوبلر ايله مخابره ايتديكم كي (پطربورغ) دن كلنردن هم استخبار
 ايتمش ايسه مده ، درست جواب آلمه موفق اوله مدم .

بوقرآن (شريف) ي تصحيح ايتكم طوغر و سنده ، نه كي اصل
 ودليللري دستور ايدليكي حقنده ، بگاهم بر سوال وارد اوله بيلور . بوني
 تفصيل ايتكم اورني هم تمام بوراسيدر :

بو خدمتي اجرا ايتدم وقتده ، مطبوع قرآنلرک جمله سي حضور مده
 اولوب ، بونلر ايله مقابله ايدرايدم . اوشداق (كالکوتنه) ده طبع اولمش
 (نجوم الفرقان) نام اثرى (۱) سند اتخاذا ايتدم . ظنمه كوره بو كتاب
 شايان اعتماددر . بونلردن باشقه يازمه قرآنلردن كوب نسخهلر هم كوز
 اونكده بولسور ايدى . ودخى (دريزدين) كتبخانه سنده اولان قرآنلره
 مراجعت ايتدم . بو كتبخانه ده ، يك قديم زمان يادكارى اوله رقى بريازمه
 قرآن (شريف) وارايدى . فقط ناسف دركه بوقرآن تمام دگل بلكه نصفى غنه دره .
 (دريزدين) كتبخانه سنده شرق ديملر نده اولان كتابلره مخصوص ترتيب
 ايلمش فهرستنده بنم دوستم (فليشر) ، مذکور قول يازيسى قرآن حقنده
 كوب شيلر بيان ايتمشدر .

مذکور كتبخانه ده اولان تفسيرلره هم مراجعت ايتدم . بونلر
 جمله سندن برى (بيضاوى) دره . متقدمين و متاخرين شهادتيله ، تفسير
 بيضاوى معتبر بر اثر در بو تفسيرك بعض جزؤلر ي طبع اولنوب ، مؤلفينك
 كمالى ميدانه چقمش ايدى . بوني ايسه تماما باصدمق حقنده ، دوستم (فليشر)

(۱) بو كتابى كورمك ومؤلفيه اشنا اولق ، بوكونه قدرميسر اولمادي . (ادورد
 فنديك) تام مصنف هم بو كتابى تعريف ايتكمده كامل ساراللق ايتمشدر .

کوب زماندنبرو سعی بلیغ ایدوب ، (پاریز) ، (لپسینگ) ، (دریزدین) ،
کتبخانه لرنده اولان نسیخه لرله مقابله و تفتیش ایدرک ، کندوسینک ،
علم و کالتینی صرف ایتمکده در . بونک بوانری میدانه چقوب ، بیضاوی
نشر اولدیغنده : « بوکبی الوغ خدمتی بیضاوی هیچ کمدن امید ایتمش
اولسه کرک » دیه ، هر بر کورمش کیسه حیران اولسه کرک .

مذکور کتبخانه ده (زمخشری) تفسیری یوق ایش . مکرده بیضاوی
ایله ، بوندن استغناء ایتمک هم ممکن . چونکه زمخشری تفسیری ، بیضاوی
تفسیرندن هر جهتله توبان درجه ده در (۱) . خصوصاً بو کتبخانه ده ،
مفتی ابوالسعودک (ارشاد العقل السلیم) نام تفسیرندن ، قول یازمه سی اوله رق
بر نسیخه سی اونور ایدی . بن هم قرآن (شریف) تصحیح ایتدکم وقتده کوب
اورنده بوکا متابعت ایتدم . چونکه (حاجر خلیفه) نک (۲) شهادتینه
کوره ، اهل اسلام قاشنده بو تفسیر اعتماد اولنه چق بر اثر در . اوشنداق
قرأت حقنده یازلمش رساله و کتابلردن کوب استفاده ایتدم . بو کتابلری ایسه
بگنا (کل ایبیرت) نام مشهور معلم بیارمش ایدی « بو خدمتی ایچون لشکر ایتمک
الوغ بورچدر .

سوره و آیتلر حقنده (هینکیلمن) ترتیبی اختیار ایتدم . چونکه
بونک ترتیبی خصوصنده کوب ارینتالیستلر (مستشرقلر) مدح ایدر
اولدیلر .

ایمدی بو قرآن (شریف) دن فائده آلور ایسه گز . بونک حقنده مال
و عمل ایله الوغ اجتهاد ایدوچی تاوخینتس نی خاطر گزیه کتور ساگز ایدی .
بعض بر خطالری کورلور ایسه ، آنلری هم عفو ایتمک تیوشلیدر . چونکه
بوکبی الوغ بر اشدیه البته قصورلق اوله بیلور .

(۱) ظنمه کوره فلوفلرک بوسوزی زمخشری تفسیرین کورمدیکندن نشأت ایتمشدر .
یوقسه اوزندن صوک کن مفسرلرک استاذلری اولان کیسه حقنده بویه بر فکرده
اولتماز ایدی .

(۲) کشف الظنون صاحبنی قصدا یه در .

بن ایسه کندم ، جمله علم واجتهادی بویولده صرف ایندم . بوندن مقصدم ، مدح و ثنائیشتمک دگل ، بلکه عرب دینای تحصیل ایدوچیلره فائده کتورمک ، هم قرآن (شریف) نی آشکلاب او قومیه برینکل بول آچلسون ایچون . ایکنجی دفعه باصدمش قرآن شریف مقدمه سنده (فلوغل) دیور :

اول دفعه طبع ایتدکمز وقتده ، بوقرآن (شریف) ی ایکنجی دفعه باصدمق هم نصیب اولنه چنی خاطر مه اصلا کلمش ایدی . اول مرتبه طبع اولنمش قرآن (شریف) نسخه لری تمام ساتلدیغندن ، تاوخینتس جنابلری : دخی ایکنجی مرتبه باصدمق اولدی . لکن بو ایکنجی دفعه سنده ، هم بر قدر تصحیح ایدوب ، گوزللندروب ، باصدمق ایچون آرتق غیرت صرف ایتدی . بو خدمت دخی بنم اوستمه یوکلندیگنده ، یاگا حرفلر قویوب ، شونلر ایله بر ایکی بیتتی باصوب ، (استانبول) شهرنده بر کیمسه یه ، کوسترمک ایچون ارسال ایتدم . استانبوللی افندی بگا بویله جواب قایتاردی : (حاصل کلام بونی طبع ایدن ذوات بو سودا دن فارغ اولسه بدئندن فارغ اوله سی اولی در . طبع مستقیم ، بومثللو طبع سقیمی قبول ایتمز دوستم ! »

معلومدرکه ترکلر و مسلمانلر ، اوزلریک قوری صوفیلقلری و صالحون تقوالقلری سبیدن ، باصمه قرآنلری استعمال ایتمای ، فقط قول یازمه نسخه لردن گنه فائده آلهلر . لکن قول یازمه لرنی ترجیح ایتمکلرینه برسب هم وار ، او ایسه اوز عمرنده بر مرتبه ، اوز قولی ایله قرآن یازوب تمام ایتمک هر بر مؤمن ذمه سینه لازم اولدیغیدر (؟) .

بونلرش کتاب سودا گرلری ، قول یازمه قرآن و باشقه کتابلری الوغ حقلر ایله ساتوب ، فائده لندیکلری ایچون باصمه لری قبول ایتدومز ایچون هم غیرت صرف ایدهلر . و قرآن (شریف) باصدمقنی مکروه کوره لر . حالبوکه قرآن باصدمقدن ، تاوخینتس شمرادی اسلام مملکتلرینه ، یاروب ، اسلاملر آراسینه قرآن تاراتمق و قرآن ایله تجارت ایتمک اولمای ، بلکه اوروپاده اولان علماء و ادبا ایچون همده دارالفنون و مدرسه لرده تحصیل

ایدن شاکرد لری ایچون ، قرآن حاضر لب و یرمک کبی بر خدمنده اولنمقدور .
ایمدی ، تاوختتس اجتهادی سایه سنده بو ایکیچی باصمه ، اولگیسندن
کوب مرتبه یخشی وگوزل اولدی . اوشنداق بعض اورنلرده رسملر هم
تغییر ایدلدی . مثلاً ، اولگی طبعده « و » صوگنده « ا » یازلمش ایدی « یربوا »
کبی ، اما بو صوگنی طبعده « ا » دن باشقه یعنی « یربو » صورتده یازلدی
و غیر بو کبی خدمتلر سبندن ، اوشبو صوگ باصمه ننگ مشقتی اولگی باصمه
مشقتدن آز اولمادی . عربی عبارده لرده ، خصوصاً حرکاتلر طوغر و سنده
هیچ بر خطاسز یازمق ممکن اش دگلدر . شو ننگ ایچون بو باصمه مزده هم
بعض بر خطالر اوله بیلور .

(پاریز) هم (جینوه) شهر لرینه سیاحت ایتدکم وقتده مدرسه لرینه
کرمش ایدم . آنلرده بزم طبعمز اولان قرآن (شریف) استعمال ایدلمکده
ایمش . خطالری وارمی ؟ دیه مدرس و معلملرندن صور دیغمده « بوله مدق »
جو ابی و یرمشر ایدی . بو جو ابی ایشدوب ممنون اولمش ایدم . ومع ذلک
استعمال ایدوچیلردن الوغ رجامدرکه ؟ شایان تصحیح اورنلرینی کورر لر
ایسه بزله بر تنیه بیورسونلر ایدی .

اوچونچی دفعه باصدمش قرآن شریف مقدمه سنده (فلوغل) دیور :
بو اوچونچی باصمه ده اوزگرتمش شیلرم پک آذر . مثلاً اولکی باصمه لرده
« مایة » صورتده یازیلان کلمه بی بودفمه « مائة » یازدم (۲۷نجی بیت ۱۸نجی
سطر) . « مینا » اورنینه « مینا » یازدم (۷۲نجی بیت ۵نجی سطر) . « لسیاء »
اورنینه « لسیاء » یازدم (۲۵نجی بیت ۱نجی سطر) . « اسفی » اورنینه « اسفی »
یازدم (۲۲۴نجی بیت ۱۰نجی سطر) . « سخریا » اورنینه « سخریا » یازدم
(۲۴۱نجی بیت ۱۰نجی سطر) .

ایمدی ، بودفمه سنده دخی اعتبار واجتهاد صرف ایدلدی . مشهور
کتابچیده اوز طرفندن بذل همت ایتدی . شو ننگ ایچون مطالعه ایدوچیلردن ،

۱۹۸
۵۰

دقت ایله قارماق لرنی امید ایده من .

(غوستاف فلوغل سوقسانی)

یزدیورزکه : (فلوغل) جنابلرینگ ، بومقدمه لرینه قوشلنه چق برقدر
ملاحظه لرمز اولدینی کبی ، ایراد ایده چک بعض شبهه لرمز هم واردر .
فقط رساله نگ حجمی بیوکلنه چگندن خوف ایتدکمز ایچون ، نه ملاحظه لرمزی
یازدق ، ونه شبهه لرمزی ایراد ایتدک . ذاتا بزم بورساله مز ، خاتونلر
وصیلر ایچون دگل ، بلکه محترم ادیلر ایچون یازلمشدر . بو تقدیرچه بزم
یرمزه ، اوحرمتلو ذاتلر ، برطرفدن شبهه لرینی عرض ، وایکنچی طرفدن
جوابنی هم بیان ایده بیلورلر .

بوانرلردن ایکنجیسی روسیه ده اسلام علماسندن (فاضل مرجانی نگ)
عرب لسانی اوزرینه طبع ایدمش « الفوائدالمهمه » نام رساله سیدر . بورساله
ایسه (قران) شهرنده خزینه مطبعه سنده اوتوزسکر بیت اوزرنده (۱۲۹۷)
بیلنده نشر اولنمشدر ، مذکور رساله مملکت مزده خصوصاً علما یه معلوم اولدیغندن ،
حقتده سوزسویلرگه ، ویا که کندوسندن سوز کوچرمیه حاجت یوق
ایسه ده ، بعض برجه لرینی تلخیص ایله ترجمه ایتمکدن قلممزی منع ایده
آلماق . (فلوغل) شک صحیفه لر ایله طولو مقدمه سنی نقل ایتدکمز حالده ،
(مرجانی) شک بعض عباره لرینی اولسون نقل ایتمک ، مناسب اولماز .

فاضل (مرجانی) دیورکه : روسیه مملکتده ، گرچه بو تاریخدن یوز
سنه مقدم ، قرآن شریف طبع ایدمش وهمیشه طبع ایدلمکده اولمش ایسه ده ،
بونى تصحیح ایلمک ، اربابی النده اولنمازایدی . شوسیدن قرآن شریف لرده ،
الوغ اوله رق کوب خطالر ، کورلور ایدی . (۱۲۷۶ هجری) سنه ه ده
قرآن تصحیح ایتمک خدمتی اوستمه آدیغمده ، رسم عثمانی اوزره یازمیه
غیرت ایتدم . (لکن) رسم ایله یازمق مسئله سی ، اوشبو مملکت خلقتی قاشنده
معروف دگل ایدی . شوئنگ ایچون بنم طرفمدن ، رسم ایله تصحیح ایدلنه
باشلا دیغندن ، بنم بواشمی (عملی) انکار ایتدیلر ، علمسز کیمسه لر ،

هر توری سوزلر سویلر اولدیلر ، « قرآن شریفی بوزادر » دیه افتراء
 قیدیلر ، بکا سویاکلر ایله آدیلر ، بوکی افتراء وبهتانلرینی آز کوروب
 حتی که نبی بوخدمندن عزل ایتدرمیه موفق اولدیلر . چونکه جمعیت شرعیه ده ،
 شو وقتده اولان اعضالر ، بکا ضرر قصدایدوب ، فرصت کوب طور مقده لرایدی .
 تصحیح عملندن عزل ایدلدیگم صوگنده ، بنم منصبمه ، شاه احمد بن
 ابی یزید المامشی ایله عبدالکریم بن عبدالرحیم التکنشی تعیین اولندی .
 تکنشی هجرت ایتدی ، مامشی ده یالکز قالدی . قولنده یازمه ایسکی
 قرآن شریفلر اولدینی حالده ، مامشی ، بنم خانه مه کلدی . رسم خصوصلر نده
 مشورت ایتمکه برابر جمعیت شرعیه طرفندن اولنمش معامله حقیقه بعض
 شیلر استفسار ایتدی . بنده ، رسم ایله یازکز ، الله تعالی آنلردن رضا اولسون ،
 اصحاب کرام یولنجه یورکز ، جمعیت اعضالی بکا حاسدلر ایدی ، شاید سکا
 تعرض ایتمازلر ، دیدم . رسم خصوصنده یازلش بعض شیلر هم ویردم .
 گرچه اول امرده ، مامشی ، رسم ایله تصحیح ایتمک ارزوسنده اولمش
 ایسه ده ، صوگره رسم عثمانی اوزره یازمیه شروع ایتدی . و (۱۲۷۸)
 سنه سنده طبعسی هم تمام اولدی . احبابلری طرفندن ، « رسملری تصحیح
 ایتدی وستتی هم احیاء ایلدی » دیه ثناء ایلدی . حالبوکه بوذاتلر ، بنم
 علمی انکار ایتمکه ، و قرآن شریف تحریفی ایله (معاذالله) تهمت ایلمکه ،
 خلافه عوام الناسی آیاقلاندر مقده جملهسی اتفاق ایتمشلر ایدی .
 او قوده هم یازوده ، یاکه فقط او قوده اوله جق « و » حرفلرینه اشارت
 اوله رق ، الوغ ضمه علامتی قویدم . « یوقنون » و « داود » هم « عنده »
 کی . بوندن باشقه لرده کچکجه ضمه علامتی قویدم (یؤمن) کی او قولیه جق « ا » لرش
 الک حرفلرینه ینه فتحه علامتی قویدم . « انا اخوک » . هم
 « بینا الایات » کی . یازنه جق و او قولنه جق ، یاکه یازمیه جق اما او قولنه جق
 « ا » لرش ، الک حرفلرینه قائمه اشارتی قویدم . « لینا . صلح . موسی »
 کی . مد تیوشلی اولان « ی » یاکه « ه » حرفینه کسره قائمهسی قویدم .
 ۲ (قرآن و طباعت)

« ح ج ه . به . ع نده » کبی . بوندن باشقه لرده کسره اشارتی قوبدم . « فیه . به » کبی . اظهار تنوینلرینه « و » صورتنده وانسدن باشقه لرینه « ه » صورتنده اولان ضمه لر ایله اشارت ایندم . حرکتلی « ا » همزه اوله رق او قوبنی ایچون اوستلرینه « ه » علامتی قویمام . « سأل » کبی .

قرآن شریفده اولان رسملری یازمق وتصحیح ایتمکده بنم اعتمادم ، ابو عمر والدانی ، ابوالقاسم بن فیره الشاطبی ، ابوالقاسم الهذلی ، ابوالخیر الجزری ، کبی الوغ عالم لرش تصنیفلری اولمشدر .

یوسف سوره سنده اولان « لاتامنا » کله سی ایکی نون ایله او قولدیغی حالده ، برون ایله یازمق رسم در . لکن بزگه ایرشکان قرآن شریف لرک جمله سنده برون ایله یازمق ادغام یعنی تشدید ایله ضبط ایدلمش ایدی . تشدید سنر یعنی ایکی نون ایله او قنورغه اشارت اولسون ایچون برون (برمرکر) ایله یازدیغم حالده ایکی نقطه قویدم .

مأذنه سوره سنده اولان « یرتدد » کله سنی بعضیلر « یرتدد » وبعضیلر « یرتدد » روشنده او قود قلرندن هر ایکی قرأت تابولسون ایچون « یرتدد » روشنده یازدم . حالبوکه بو کلهه شریفه امام مصحفنده هم ایکی دال ایله یازلمشدره . کوفه علماسینک روایتینه کوره ، قرآن شریفک جمله آیتلری (۶۲۳۶) دره . بزایسه ، بونلر روایتی اعتبار ایدوب ، هر سوره نیک باشنده بیان ایتدک ، اگردده حال مساعده ایتسه ایدی ، حاشیه سنده هیچ نرسه یازمای ، حتی کد سوره اسملرینی و آیت حسابلرینی چقاروب ، توزاتور ایدم .

گرچه یازوی گوزل ، کاغدی یخشی ، قاراسی آجق ، اولمق ، اعتبار ایله هندستانده طبع اولمش قرآن شریف لرک منبری وارنی معلوم ایهده ، اما کله لرک رسملری درست اولمق نقطه سنندن قارالده قدده بز تصحیح ایلمش قرآن شریف لرک آرتق اولمق شبهه سندر . زهنمز یا گلش یورگان ، کوزمز خطاء کورمش اورنلر اولور ایه ، شاید جناب الله بزلری عفو ایدر .

ترجمه سنی قصد ایتدکمز شیر بونده تمام اولدی . تفصیلا بیلمک مراد
ایدنلر ، رساله ننگ کسندیسینه مراجعت بیوررلر .

۱۰

صو برانیه امریله تصحیح ایدوچیلر

قرآن شریفی تصحیح ایدوب ، طبع ایتدرمک ، فوق العاده بر اجتهاده وشو
نسبتده کامل فهم وعلمه احتیاجلی ایدکی شبهه سزدر .

فرنگستانده بر (فلوغل) قرآن شریف توزتمک خدمتی التزام ایتدکی وقتده ،
تاوخینتس کبی بیوک بر مطبعه صاحبی اولان الوغ سوداگر ، اوستونده طوروب ،
بخشی اشلتور ایچون دقت ایتدیکی ، وخصوصا جمله مهم اولان اشبارلی استحصال
ایلمک طوغر وسنده بیوک بر فداکارلقده اولندیغی ؛ سائر علمالری ایسه
بالاتفاق علمایله معنوی اعاتلرده قصورلق ایتمدیکلری حالده ، بزم مملکت مزده
بو شیر ، کلیدا بوننگ عکسنجه ایدکی دلیلده محتاج دگلدر . اوشبو سبب ایچون
قرآن شریف تصحیح ایدن عالم مرشک سی وغیر تلری خاطر لردن چقماسون ! .
بن ایسه جمله یازد قلمری حاضرگی خلق ایچون دگل ، بلسکه کیله چکلر ایچون
یازدیغمدن ، بو « خاطر لردن چقماسون ! » خطایم هم آنلره در .

قرآن تصحیح ایلمک حقنده مأمور اولان ذاتلر ، هر نه قدر کیله چکده
یازلنه حق و جمله سی معلوم اولنه حق ایسه ده ، بواورنده مخصوص اوله رق بیان
ایلمک هم مناسب کورلشدر :

۱) شهاب الدین بن بهاء الدین المرعانی . قزان شهرنده برنجی جامع حضورنده
امام ، مدرس هم اخوندایدی .

۱۳۰۶ سنهده شعبان ۲۸ ده وفات اولدی .

۲) عبدالمغنی بن صالح . قزانده پچان بازار مسجدنده امام ایدی . ۱۲۸۸ سنهده
شهر ربیع الاخیر ۱۱ نده وفات اولدی .

۳) شاه احمد بن ابی یزید المامشی . قزانده سکرنجی جامعده امام ومدرس ایدی .
۱۲۹۵ سنهده وفات اولدی .

- ۴) محمد برهان‌الدین بن شهاب‌الدین المرجانی . قزاقده امام در .
 - ۵) صفی‌الله بن عبدالله . بوکونده قزاقده امام در .
 - ۶) عبدالقیوم بن عبدالبدیع بن بشیر . قزاقده امام و مدرس در .
 - ۷) حافظ‌الدین بن نصر‌الدین بن عبدالسلام . اورژم ناحیه سنده برنکی قریه سنده امام در .
 - ۸) عالجان بن محمدجان البارودی . قزاقده امام و مدرس در .
- اوشبو ذات طرفدن نیابت ایله بعض وقتده هم کمال‌الدین بن سیف‌الدین الکشوی نام فاضل مقری، تصحیح ایلمکده در .

رسمی معلومات

۱
۱۸۹۵ — سنه م

استرلیتاماق اویازدنده قانقای آولنده امام یحیی ایشبولدی اوغلندن استرلیتامق شهرنده آخوند کمال‌الدین نغایوفه قولزده ، قزاقده کوکوبین مطبعه سنده طبع اولمش ، ایکی نسخه قرآن شریف وار . بریسی قزان سوداگری یوسف غوتوال خراجتیه (۱) ، واینگچیسی الیاس بره‌زین امضاسیله نشر اولمشدر . اولنگسنده اوچیوزدن زیاده ، صوگنیسنده قرقیدی اورنده خطاسی وار . سوداگرلر واسطه سیله بونسخه لر خلق آراسنه نشر اولندیغندن ، او قوچیلر بلکه گناهی اولورلر . بوبابده تیوشلی محکمه‌لره مرافعه ایتسه‌گز . ایدی (۱۰) نجی اوکتابر .

۲

۱۸۵۸ — سنه م

آخوند کمال‌الدین نغایوفدن ، مفتی عبد الواحد سلیمانوفه امام ایشبولدی

(۱) بوکیسه نك قزان سوداگری هم خراجتیه ، دیمکاری یا ککشددر . چونکه غوتوال ، سوداگردکل ، بلکه نمسه علماسندن برذات اولوب ، شووقتلرده قزان شهرنده سینزورلق وظیفه سنده هم بولمشدر . اوشبو اوچ یش سنه لر ایچنده قزاقده وفات اولدی . عالم وفاضل هم ادیب برذات ایدی ، دیورلر احمد مدحت افندیك «جولان» نام اثرنده کری واردر .

اوغلینش

اوغلینک ایکی عدد قرآنیه اعلام نامه سنی ، سزک نظر گزیه اوشبو کاغد ایله ییاردک . تفتیشمه کوره ، مذکور امامک بیانی درستدر . حتی که بعض خطاری اهل اسلام اعتقادیک خلافتی بیلدره در . مثلاً « یدیر » اورننده « یرمر » یازلمشدر (۱۸۸ بیت) . وهر ایکی نسخه دن لافیه توشمشدر (۲۷۰ بیت) . (۳۶۶ بیت) ده تمام برکله قالمشدر . کاغدلریده نهار ، حرفلر توشمش ، کله لری اوزگرلمشدر . بوکچی خطالی نسخه لری نشرایتمکدن منع ایلمک طوغر و سنده تدبیر ایدلنوب ، عالم لرش قنواسی اولمازدن مقدم ، باصمه قرآنلر نشر اولماسون ایدی . (۲) نجی فورال .

۳

چیشمه آولنده امام شاهین گری یعقوب اوغلینه صوبرایه دن ، اوشبو کاغد ایله برابر ، سزله ایکی نسخه قرآن شریف هم خطاء و صواب جدولی ییاردی . قرآنلر ایله جدوللری تفتیش ایدوب ، خطاء و صواب حقنده فکر و مطالعه گزی بیانله صوبرایه یه قایتاررسز . (۲۴) نجی مای

۴

امام شاهین گری یعقوب اوغلندن صوبرایه محکمه سینه ، صوبرایه ننگ امریته بنا قرآن شریفلر ایله خطاء و صواب جدولنی مقابله ایتدم . آخوند نقایوف طرفندن صواب کوسترلمش یدی کله ، بنم نظرمدده خطا کورلدی . بونلری آیرم جدولده بیان ایدوب کوستردم . مذکور ایکی قرآن نسخه لری قزاندده عیدالله یونوسف ، هم رحمت الله امیر خانوف ، باصمه لریله مقابله ایتدکده ، آخوند نقایوف کوسترلمش خطالردن آرتق دخی اون سکر خطاء تابدم . بونی هم مخصوص جدول ایله کوستردم . بوتقدیرچه جمله خطالر (۳۱۹) اورنده در . اعرابده اولان خطا لر بو حسابدن خارجدر . (۱۸۲ بیت) ده « لنحشر نهیم » اورنده « لنحشر نهیم » باصلمشدر . بونلرده ایسه معنا تمام بوزق اوله در . قرآنلر ایله جمله کاغدلرنی اوشبو راپورت ایله صوبرایه محکمه سینه قایتاردم . (۱۷) نجی ایون

صویرانیده ده (۲۷) نجی او کتایر ده اولان حکم :

قرآن شریف ، اوشنداق دین کنا بدنی یا گلس یازمق الله تعالی حضرتی قاشنده الوغ گناهدو . کله لرش یا گلس یازمقی سیندن ، یا گلس او قوموق ، بلکه یا گلس معنالر چمقی احتمالدر . حالبوکه قرانده کوکوبین طبعخانه سنده ، (۱۸۵۶) نجی بیلده (۲۸) نجی نیوارده طبع ایدلمش قرانده ، مقصود معنالشک خلافتی آگلاتور لوق (۳۱۹) دن زیاده خطاسی وار . بوکی یا گلس نسخهری ، اهلی اسلام آراسینه تاراتمق ، درست اولماز . اوشبوسیندن ، قرانک و ایانتوی غوبرناطور ندن : قرآن باصمقندن ، حاضرگه کوکوبین مطبعه سنی منع ایتمک ، خطالی حالنچه باصمه سینه رخصت ویرمش سنزور مسئول اولمق ، بوندن صوگ طبع اولنه چق قرآنلری صوبرانیه فتواسیندن مقدم ، نشر ایلمکدن منع ایتمک ؛ طوغر وسنده صورالنور . مذکور قرآنلری استعمال ایتمکدن نهی ایلمک خصوصنده اهل اسلام کوب اولمش غوبرنالر اعلام نامه ارسال اولنور . وبو حادثه فی مینستر حضر تیرینه رفع ایتمکله اوز طرفندن بررار مناسب تدبیر ایلمک ایچون التماس ایدلنور .

۶

سنه ۱۸۵۹

اؤنوطرینسخ (داخایده) مینستر ندن صویرانیده ده :

قرآن (شریف) و باشقه اسلام کتابلری کوب زماندنبرو قرانده باصلنوب بونلر ایله کورشیلمز اولان اسلام اهالیسی ایله دولتمز آراسنده الوغ سودا قیلنور . صوبرانیه دیدکمنچه تیوغر اقیهلر ، طبع دن منع ایدلنوب ، طور لسه ، یا که طبیی بعدنده صوبرانیه محکمه سیننه نسخه سی بیارلنوب ، فتوا و جواب کلکنی کوتمک لازم اولنسه ؛ قرآن و باشقه کتابلر ، وقتلی اولان بازارلره ، اوشنداق بخارا ، خیوا ، الکهلرینه کیدچک کروانلر یشمای قالمقاری احتمال اولور . بوایه کتایر سودا گرلرینه بویک ضرر جلب ایدر .

سنزورش

سنزورث خدمتی ، خطاری توژاتمک اولمای ، بلکه طبع اولسه چق
شیلرث دولت سیاستینه ویاکه دینینه مغیار اولوب ، اولمادیغی قارامقدر
شوئک ایچون ، خطالی حانچه قرآن طبعسینه رخصت ویرمش سنزورذن ،
صورانیه تک شکایتی اصلسزدر .

کوکوبین مطبعه سندن چقمش قرآنلر حقنده صورانیه طرفندن نشر اولنمش
اعلانلر ، هر نه قدر قوتنده ایسه ده ، لکن اسلام شریعتی حکمینه کوره
خطالی اولوق سببلی قرآن . قرآن اولمقدن چقمای همیشه قرآنلر . حال
بویله اولدیغنده مذکور قرآنلری استعمالدن منع ایله اعلان نشر ایتمکدن ،
قرآنده اولان خطألر حقنده ، خطا و صواب جدولی نشر ایتمک یخشیراق
اولور ایدی .

قرآن طبعی حقنده ایده چک تدبیر بودر : باصلنه چق قرآنلری قاراب
ودرستلب باصدمق ایچون عالم مسلمانلردن بر یا ایکی کمیه کریکتور
(تصحیح ودرستلوچی) تعیین ایدلسون . بونلر (۱۷۸۷) نجی ییلده
بیطربورغده ، یاکه یونوسفلر طرفندن ویاکه اندن شوک امیر خانوف طرفندن
قزانده هم طبع اولنمش قرآنلر ایله مقابله قیلوب ، یخشی دقت ایله تصحیح
ایتسونلر ، اگرده خطاء قالدور ایسه لر مسئول اولورلر . باصدر وچیلر
طرفندن اعانت اوله رق بونلره تاباغینه ایکی تنکه آچقه ویرلور . ۱۱ نجی مارت .

۷

صورانیه ده اولار حکم :

قزانده باصلنه چق قرآنلری تصحیح ایلمک خدمتینه امام شهاب الدین
بهاء الدین اوغلیله امام عبدالغنی صالح اوغلی تعیین ایدلنور . بونلر مینستر
حضرتلری طرفندن کوسترلش قرآنلر ایله مقابله ادوب ، درستلدکلرندن
شوک امضاء ایدلر . باصدر وچیلر طرفندن هر تاباق ایچون ایکی تنکه آچقه
ویرلور . مصححلر طرفندن درستلنمیان قرآنلر صاتولماز . خطالی حالده
امضاء ایدلر ایسه کندیلری مسئول اولورلر ، تنفیذ ایدلشدن ۱۷ نجی سنتابرده

۸

امام بهاء‌الدین اوغلیله امام صالح اوغلندن صوبرانیه‌یه

صوبرانیه‌ننگ امرینه بناء بیطربورغ هم قزانده طبع اولنمش معلوم ایسکی قرآنلر ایله مقابله ایدرک ، قرآن شریف تصحیح ایتیمیه شروع ایتمش ایدک . لکن صوبرانیه ، دستورایلکمک ایله بیورمش قرآنلرک اوزلرنده هم برقدر خطالر وار ایدیکی بزله معلوم اولدی . ایدمی ، بزله مذکور ایسکی قرآنلره موافق ایدرمزمی ؟ ویاکه آنلرده اولان خطالری هم تصحیح ایدوب کیچه‌مزمی ؟ صوبرانیه ایسه بزله ، بو طوغروده دخی بر بیان و تفسیر ایتسه ایدی . ۱۳ نچی دکابر .

۸

صوبرانیه‌ده (۲۳) نچی دکابردده اولان حکم :

بیطربورغ هم قزانده یونوسف و امیرخانوفرلر خراجاتی ایله باصلمش قرآنلرک خطاسز اولتی مینسترهم صوبرانیه‌یه معلوم دگل . بونلرایله مقابله ایدرکه بیورمق ، فقط باشقه‌لره نسبت ایله بونلرک درستک اولمه‌سنی ظن ایتمکدندر . اگرده بونلرک اوزلرنده خطالر کورلرایسه ، الینه آگاموافق ایتمای ، بلکه تصحیح ایتسونلر .

۹

۱۸۶۰ سنهم

امام عبد‌الغنی صالح اوغلندن صوبرانیه‌یه

صوبرانیه‌ننگ فرمانینه امتثال ایدوب ، امام بهاء‌الدین اوغلیله برلکده ، طبع ایدلمکده اولان قرآن شریفلری تصحیح ایدرکه کرشدکی ، اماشریکمز بهاء‌الدین اوغلی ، صوبرانیه‌ننگ فرمانی یالسکز بنم‌اسمه ، دیه اوزینی اصل ، بنی ایسه

اوزی

اوزی یتشمگانه معین دیه حساب هم دعوی ایده در . و بوسیدن تصحیح ایتمک طوغر و سنده بنم سوزمه قارامای اوزی بیلدکنه چه تصحیح ایده در . صوبرانیه . ۱۸۸۷ هجری بیلده پیطر بورغده ، و اندن صوگک یونوسف و امیر خانوفلر خراجاتیله قرانده نشر اولنمش قرآنلری موافق تصحیح ایدرگه بیوردینی حالدیه ، امام بهاءالدین اوغلی ، بونلرک رسملرینی اوزگرته در . مثلاً : (یا آدم ، العالمین یا مریم . قالو الان . یا اهل . بایات . الکتاب . اسماعیل . اسحاق . القيامة . شیاً) کله لرینی (یا دم . الظالمین . یرم . قالو اللین . یا اهل . بایت . الکتاب . اسماعیل . اسحاق . القيامة شیاً) صورتده یازادر . بونلرک بو کجی تیوشمن عمللری ایچون بزلیر مسئول اولنمسه قایدی . ۱۶ هجری فورال .

۱۰

صوبرانیه ده (۲۳) هجری فورالده اولان حکم :

قران تصحیح ایتمک منصبده امام بهاءالدین هم امام صالح اوغلی ، هر ایکسی بر در جهده اولدیقلری ایچون بهاءالدین اوغلیشک « بن اصل و سن یا انکر معین » دیه صالح اوغلینه ایتیمه حتی یوقدر . قرآنی پیطر بورغ باصمه سینلرک رسملرینه موافق توزاتمک تیوشلی (؟) و معنایه خلل کتورچک خطألری غنه تصحیح ایلمک تیوشلی . اوشبونلر ایچون امام صالح اوغلیشک دعواسینه کوره ، امام بهاءالدین اوغلندن جواب آلنور .

۱۱

کوکوبین مطبعه سی مدیرندن صوبرانیه یه

رسمی صورتله مصحح اولان امام صالح اوغلی ، باصمه قدیه اولان قرآنلر منزی یخشی قارامادینی حالدیه امضاء قیلده در . بونلرک امضاء ایلمش کاغدلرینه ، امام بهاءالدین اوغلی « خطاسی وار » دیه سبب کوستروب ، امضاء ایتمایدنر . بونلرک بو حاللرینی سینزوره سویلدنمزه ، سینزور ، امام صالح اوغلی تخطئه و بهاءالدین اوغلی تصویب قیلده در . هر ایکسی امضاء ایلمش کاغدلر دن براردانه سفی اوشبو کاغدا یله

صو برانیه یه یباردم . بو نلرک اتفاقسز لقلری ، بنم مطبعه هم قرآن باصدرو چیلر ایچون الوغ ضرردر . امام صالح اوغلی بوکچی ، الوغ علمه محتاج اولان خدمته اهل اولدیغی ایچون صو برانیه طرفدن عزل اولنوب ، یالکیز بهاء الدین اوغلی قالسون ، ویا که ایکنچی بر اقدارلی کیسه تعیین ایدلسون ایدی . ۳۱ نچی مارت .

۱۲

امام بهاء الدین اوغلندن صو برانیه محکمه سینه جواب :

صو برانیه ، امام صالح اوغلیه بن ، بهاء الدین اوغلی مصحح ایدوب تعیین ایتدیگی وقتده ، بیطربورغ وقزان شهر لرنده باصدر لغان ایسکی قرآنلر ایله مقابله ایدرگه بیورمش ایدی . بزله ، مذکور قرآنلره مراجعت ایدوب ، تصحیح قیله باشلادیغمزده آنلرک اوزلرنده هم خطالر کوردک . بنه علیه بو طوغروده ، نه روشلی عمل قیلمق لازم اوله جغنی صو برانیه دن یازوب صورادق . صو برانیه ، «سز شریعته موافق تصحیح ایدگن ، مذکور ایسکی قرآنلر ایله مقابله ایدرگه بیورمق ، باشقه لره نسبت ایله آنلرک درستک ظن اولتمقلرندن ایدی ، اگرده آنلرک اوزلرنده خطالر کورسه ، خطالرینه یارمای ، بلکه تصحیح ایدگن !» دیه بیان بیوردی . بوندن صو شک کوکو بن مطبعه سنده باصلنمقدمه اولان قرآن کاغدلرینی امام صالح اوغلی امضای ایتدیگندن صو شک بئلا کوردیلر . بن ایسه تفتیش ایدوب او قود یغمده نیجه اورنده خطاسی کورلدی . بوروشده خطالی حالتجه باصدورغه رضا اولمادم ، هم امضاده ایتمادم . اماندن مقدم بن تصحیح ایتمش کاغدی ، امام صالح اوغلی امضای ایتمش ایدی . امام صالح اوغلی بنم عملمدن ناراضی اولوب ، هیچ تحمل ایده ایلادی . واوزگمانتجه بدن انتقام آلمق نیتله ، صو برانیه محکمه سینه شکایت ایلمش ایش . حالبوکه امام صالح اوغلی شکایت نامه سنده یازمش اسنادلری جمله سی اصلسزدر . چونکه بن آتکا «سن معین» دیه هیچ وقتده ایتدیگم یوق . بونشک اثباتی کاغدلرده اولان امضاسیله اوله بیلور . بویله دیمک شو یله طورسون ، بلکه (ایدشم صالح اوغلی

اوغلی امضاسندن مقدم ، هیچ برکاغدی باصمه نکر !) دیه کوکو بین مطبعه سینه ، شهر پالیتسه سی واسطه سیله رسماً (آفیتسیائی) کاغذ یازدم . ایمدی اش بویله اولدیغنده صالح اوغلیتیک دعواسی نیچوک درست اولور ؟ . اوشنداق درست رسملری اوگر اندیکم بوق ، مگرده خطا رسملری درستلم . رسم خطی درستلمک تیوشنر اولمازسه کرک . غیر مرسومی اوقورغه بیلمش برکیمسه مرسوم هم اوقور ، حتی که بونی عوام وصیلرده توقفسز اوقورلر . روسیه مملکتینده بوند مقدمه بعض بر مرسوم طبع اولنمش قرآنلر وار . مثلا : عبدالعزیز باراشوف خراجیلله (۱۸۵۱ ده) قرانده طبع اولنمش قرآن بر قدر مرسومدر . اوشنداق (۱۸۳۵) ییلنده قرانده نشر اولنان قرآن رسمه رعایت ایدلمشدر . حتی که رسملی قرآنلری قیمت حقارایله چیت مملکتلردن خلقمز کتور مکده لردر . قرآنی اصحاب اتفاق ایتمش رسمله یازمی واجب اولوب ، آنلر رسمینه خلاف ایتمک درست دگلدر . صحابه لر (رضی الله عنهم) رسملرینه موافق تصحیح ایندیکی سببلی عیبلاو اولام . بزم روسیه دولتیله ایران مملکتینده قران رسمینه دقت ایدلماز ایسه ده ، اما اسلام مملکتلر نده اصحاب رسملرینه موافقت ایتمک طوغر و سنده کامل اعتبار ایدلر . ایرانلرک رسم حقنده اولان مساهله لری ، اصحاب کرام سنت و شعارینه ایارمک باینده اولان مساهله لری سیندندر . اما بزلرده ، بوکونه قدر ، تصحیح خدمتی علمایه تابشرلای ، هرکم اوز بیلدیکی ایله طبع ایتمک سببندندر . اوشبو کلا کوره بزده باصلمش قرانلرده اولان خطا لر حسابسزدر . حتی که نظمه متعلق اورنده جمله سی اتفاق اوزرنده قرق اورنده خطایاز مشلدر . رسم خط ، سوره و ایات حسابلرنده ، وقف هم سجده اورنرنده قرأت وجهلرنده ، اولان یا کیشلری صانسزدر ، صورانیه طرفندن دستور ایدیلن امیر خانوف باصمه سنده نظمه متعلق بوزدن زیاده خطاسی وار . اوشنداق (۱۷۸۷) ده بیطربور غده ، ویونس اوغللری طرفندن قرانده باصلمش قرانلرک خطاسی ، امیر خانوف باصمه سنده اولان خطادان آزدگلدر . اگرده بونلری بیان ایتمک ضرور اولسه بیان ایتمک ایچون بزلر حاضر مز (۱) .

امام صالح اوغلی کوسترمش کله لری بویله رسم ایله یازمقدم نتم سندم ، اشانچلی عالم لرش کتابلریدر .

بونلرش کتابلری تک اسملری ، و عیارتلری اوشبو کاغدمه الحاق اولندی (۱) . مذکور عیارتلردن یازمش کله لم حقنده هر برام برامینه دلیل چقار . معلوم کله لرش حقنده حتی که حاشیه ده هم اشارت ایتمش ایدک . مثلاً : (۳۳۶) بیت حاشیه سنده « قیمه » کله سی هر اورنده الفسزیازلمقی حقنده اتفاق واقع ، هم (۷) بیت حاشیه سنده « آیاتنا » کله سی ایکی اورندن باشقه ده الفسزیازلنور ، دیمش ایدک .

صالح اوغلی ، معلوم اوچ قرانلرش رسملری اوزگرتیه بزدن شکایت و کوب جزع و فزع قیلسه ده ، اوزینشکامضاً ایتمش کاغدمه مذکور قرانلر رسملرینه خلاف اوله رق « آیت » هم « سموات » دیه یازلمشدر . (۶۲ بیت ۱۱ سطر) .

بن قرآن شریف رسمنی توزاتم ، بردن ، اصحاب کرام سنتی اوزرنده اولسون ایچون ، ایکنچیدن قرآن باصدر و چیلرش رضالقلربی هم تحصیل ایدوب . اگرده صوبرانیه ، قرآن رسم خطی ، وجوه قرأت حقنده یازیلان معتبر کتابلری تفتیش ایدر ایسه ، قرآن شریف کله لری حقنده اولان رسملر ایچون بزی عیبو ایتماز (۲) . ۲۶۰ نجی مای .

۱۳

خزینه مطبعه سنندن صوبرانیه ده

امام صالح اوغلیله امام بهاء الدین اوغلی ، قرآن توزاتمک حقنده اتفاق اوله آملایلر . بعض وقتده بونلرش بریسی اوده اولمالیدر . بونلرش ایکنسندن

(۱) اوشبو کاغدمه یک کوب سوز یازلدیفندن ، بو اورنده درج ایدنمادی .

(۲) عیبو ایتماز ، لکن عزل ایدر ایچون سبب بولمقدن عاجزده قالاز ...!

بوکاغده امضا ابترمک مشکل برآشدر . بونلرک برسیٹک امضاسی کیفیت
ایتسه ایدی . نچی ۲۸ ایسون .

۱۴

صو برانیه دهه (نچی ۲۲) سننبرده اولان حکم :

(۱) بعض سبیلر کوستروب ، خزینه مطبعه سی ، ایکی مصحح دن بریتک امضاسی
کفایت ایتسه ایدی ، دیه صورایدر . (۲) کوکوبین مطبعه سی ، امام صالح اوغلندن
وایکی مصححک واق نزاغلرندن شکایت ایده در . (۳) امام بهاءالدین اوغلی
قزانه واطرافنده اولان اسلامتر آراسنده استماع دعوی و فعل خصوصات ایله
مشغول اولدیغندن ، خدمتی کوبدر . بوسبیل قرآن تصحیح ایتمک طوغروسنده
بلکه مساهله ایدر (۱) . اوشبوکا کوره امام صالح اوغلی ، و امام بهاءالدین اوغلی ،
بوخدمتن چقارلوب ، آنلرک اورنلرینه قزانه امام ومدرس شاه احمد
ابویزید اوغلی تعیین ایدلنور . اگرده بوکیسه یتشمازایسه امام محمد کریم محمد رحیم
اوغلی معاونلک خدمتمنده اولنسون .

۱۵

۱۸۶۱ سنه م

امام ابویزید اوغلندن صو برانیه یه

حاضرنده خزینه مطبعه سنده طبع ایدلمکده اولان قرآنله کوکوبین
مطبعه سنده طبع ایدلمکده اولان هفتیک (شریف) ش کاغدلری نچار ،
حاشیه لریده آز اولدیغندن یازولری استعمال ایدلنورگه قریبدر . اولگی قرآنلر
یوزیکرمی ، هفتیکلر اون دورت کاغداوزرنده طبع اولدقلری حالده ، بونلر
اوتوز اوچ ویدی کاغداوزرنده طبع ایدلنور . بوروشده باصدمق ، کلام
اللهی حرمتسز ایتمک اولور . بو طوغروده صوبرایه طرفندن مطبعه لره
یازلسه ایدی . ۲۵ نچی فورال .

(۱) بلکه مساهله ایدر . دقت ایدگنر !

صو برانیهده (۱۶) نچی مارتده اولان حکم :

قرآن شریف حرمتلو کنا بزم اولدینی ایچون یخشی کاغدلره باصدمق تیوشلی . بو خصوصده مطبعه لره یازلنور .

۱۸۶۶ — سنه م

قران سوداگری محسن صالح اوغلندن صو برانیهده عریضه :

امام بهاءالدین اوغلی ، مطبعه لر و قرآن باصدمق و چیلر اشلی حقتنده هیج قصورلق ککوسترمای ، تصحیح خدمتی کامل دقت واجتهادله ادا ایندیکی بروقتده نه سبب ایچوندور ، صو برانیه جانبدن عزل اولندی . ننگ یرینه نصب اولنمش امام محمد رحیم اوغلی ترکیایه هجرت ایندی ، وامام ابو زید اوغلی یالغوز قالدیغینه قارامای بر آیدن زیاده شهردن کیدوب یوردی . بزم اشلمز قارالمای ، قرآن کاغدلری تصحیح ایدلمای طوردی . بوجهندن کورمش ضررمز حسابسزدر . دخی بر اجتهادلی مصحح تمین ایدلمکی بزم ایله برابر جمله ، قرآن باصدمق و چیلر ، صو برانیه دن التماس ایده مز ۲۱ نچی سنتبر .

صو برانیهده (۸) نچی مایده اولان حکم :

حاضرنده مصحح لق خدمتنده امام ابوزید اوغلی یالکز اولدینی سببلی صالح اوغلی ننگ التماسی اعتباره آلتور . قرانده امام بهاءالدین اوغلی بو خدمتی اداء ایدرکه لائق اولدیغندن (شغلی کوب ایدی دگلمی ؟) مصحح خدمتینه تمین ایدلتور .

خزینہ مطبعہ سینک مدیرندن صوبرانیہ یه :

اولگی تدبیرنده ، صوبرانیہ ، ابویزید اوغلی . اصل وامام محمد رحیم
وغلی . معین ایتمش ایدی . حاضرنده امام بهاءالدین اوغلی تعین ایتدیکنده ،
صوبرانیہ ، مصحح لقمده معین صورتنده تعین ایتدیعی ؟ یوقسه امام ابویزید
اوغلی ایله بدرجده اولمق ایله تعین ایتدیعی ؟

۲۰

امام بهاءالدین اوغلینه صوبرانیہ یه :

بزی مصحح تعین ایتدیکی خصوصنده ، صوبرانیہ ، جمله تیپوغرافیہ لره
خبر ویرسه ایدی یوقسه آلر ، بزدن تصحیح ایتدرمک خصوصنده شهبه
ایدرلر . دخی بر کاغدی ایکی کیمسه قارامقله امضایتمک مشکل براشدر ،
همده بصورتده اولگی قیلندن برار توری اوکفایسزلق چقمقی ممکن . شو
سبیدن یالکزر برمزک امضاسی معتبر اولنسه ایدی . ۱۷ نچی ایون .

۲۱

صوبرانیہ ده (۵) نچی ایولده اولان حکم :

امام بهاءالدین اوغلی ، امام ابویزید اوغلی ایله بدرجده یعنی اصل
مصححدر . بونلرنگ بریسینگ امضاسی هم کافیدر . ایکسیده امضاء ایدرلر
ایسه ، اوزلرینه اختیاردر .

۲۲

امام بهاءالدین اوغلیندن صوبرانیہ یه :

حاضرنده کوآوپین مطبعه سنده (۲۰،۰۰۰) نسخه قرآن شریف طبع

یدلنده در . لکن کاغد هم قاراسی مرغوب دگل ، یول آرالریده تار هر بیتده
 یکریمی بیشار یول اولدیغندن طنشدر ، حرفلره یاقن ، یا که تیوشسز اورنلره
 کوجر لنوب قویله در . مذکور مطبعه ننگ حرف حیوچیلر ننگ بیلماکلری
 بک آز ، اش باشنده اولانلریده عربچه فی بیلمیورلر . حرفلر یا نکلش
 حیوولدیغی سبیلی مصححلره ، خدمت آغر و کوب اوله در .

دخی صورانیه طرفندن تعیین ایدلش امام ابویزید اوغلی سفرده
 اولدیغندن آننگ اورنینه ایکنچی برامام تعیین ایدلنوب طورلسه مناسب اولور
 ایدی . بنم فکر مه کوره قرانده امام محمدی صالح اوغلی بو خدمتی ادا ایده ییلور .
 دخی قرآن شریف (. . . .) نسخه دن آرتق طبع ایدلماسون ؛ کاغد و قاراسیده
 حرفلری آچق اولوب ، بریتده اون یدی سطر دن زیاده اولماسون ایدی .
 کوجوبین مطبعه سنده اسلام علمینه آشنا برار کیمسه توتسه ایدی .
 بوندن باشقه قرانده شریعتیه موافق اولمیان روشده کوب رساله لر نشر اولنه باشلانیدی .
 بونلر ، تورلی خصوصلرده اولوب ، درست اعتقاد لر ، آراسینه کوب خطألر ، درج
 ایدلنمکده در . عبادته متعلق دعألر ده بک یا نکلش روشلر ایله نشر اولنه در . بو
 خصوصده ، صورانیه بر ملا خظه ایدر سه ضرر اولماز ایدی . بوکی اشلر ، وقتیده
 قارالماز ایسه ، شوگره فرصت هم اوتوب کیده در .

ممکن اولور ایسه دین کتابلری ، صورانیه معرفتیه وقتواسیله طبع ایدلسه
 ایدی . لا اقل بونلری تصحیح ایدوب ، باصدر مق ایچون مخصوص بر عالم
 صورانیه طرفندن تعیین ایدلسه ایدی . قرآن شریف اوشنداق دین کتابلرندن
 اشه یارامای قالمش کاغدلری مطبعه ده قالمق موافق دگلدر . بوکی کاغدلر ،
 مصححلره یا که باصدر و چیلرک اوزلرینه تسلیم اولنسه ایدی . ۱۰ نجی مای .

صورانیه ده (۳۰) نجی نویا برده اولان حکم :

امام ابویزید اوغلی حاضرنده سفر دن قایتیدی . ایدی آننگ اورنینه ایکنچی

مصحیح ایدرگه حاجت یوق (۱) . یاگکش طبع اولنمق حقنده مصححجر
 اوزلری دقت ایتک . حتی که صاتار ونشر ایدر ایچون رخصت ویرلمازلگنی
 صورامق تیوشلی . دین کتابلاری حقنده امام بهالدین اوغلینگ رجاسی
 بیوک محکمه یه مرافعه ایدلنسون (۲) . طبع وانمش قرآنلرک نسخه حسابلری ،
 مطبعه اسملریده هر یئیده مصححجر طرفندن صوبرانیه به اعلام ایدلنسون (۳)
 وهر طبعدن بردانه اوله رق صوبرانیه به ییارلسون (۴) .

۲۴

۱۸۷۳ سنهم

امام ابویزید اوغلیندن صوبرانیه یه

قرآن اون یدی یولدن آرتق اولماز ایسه خدمتی کوب اولدیغندن بهالی توشه در
 آغری بهالی نسخه لری ، قرآن طبع ایدو چیلر صاته آملایلر کرمی بر یول اولدیغنده
 حرف وکلله ره ضرر اولمادیغنی ایچون ، صوبرانیه بوگا مساعده
 بیورسه ایدی . ۷ . نیچی ایول .

۲۵

صوبرانیه ده (۱۶) نیچی اوکتاب برده اولان حکم :

قرآن شریف اون یدی سطر دن زیاده اولماسون دیه ، صوبرانیه طرفندن مطبعه
 و مصححجره اعلام ایدلدی . صوبرانیه تدبیرینه خلاف اولان بر مرادی صور مق .
 ابویزید اوغلینگ تیوشسز جسامرتیدر .

- (۱) بوکبی مهم اولان برکاغدی اپریل آیتده قارالمش اولنسه ایدی ، البته برکمیه
 تعیین ایدلک ضرور کورلمش اولور ایدی .
- (۲) بوهم هیچ بر محکمه یه مرافعه ایدامش ، وسبی هم اشنده معلوم دکدر .
- (۳) بوبله اعلام نامه ل هم یوقدر
- (۴) بوکبی قرآن نسخه لریده صوبرانیه ده بزه کورلما دی .

۲۶

سنه ۱۸۸۷م

ارینبورغ مفتیسندن چیت دینلر دیپارتامینتینگ دیرکتور یزه . بزه معلوم اولدیغینه کوره ، قزان مطبعه لرنده قرآن شریف طبع ایدلسک طوغر وسنده بوقدر اعتبار سزلقلر واردر . بوندن باشقه اشکه کرمای قالمش قرآن کاغذلری ، تیوشسز اورنلره صاتانوب وخرمتسز اورنلره تاشلانلدیغی روایت ایدلنه در ، بوايسه بزم شریعتمزده اولوغ گناه اولدیغندن باشقه اسلام خلیقی ایچون هم کوگلسز براشدر . اوشبو سبیلردن بوخرمتلو کتابلر صورانیه قارامقی ایله طبع اولنسه مناسب اولور ایدی . اگرده قرآن نسخهلرندن (۱۰) تین وهفتیک نسخهلرندن (۱) تین آلتور ایسه ، هیج کیمه ضور اولسادیغی حالده اوز مصارفارینه یئتشورلک آخچه جمع اولنور ایدی . ۲۴ نچی نیوار

۲۷

سنه م ۱۸۹۹

قزان سوداگری شمس الدین حسینوفسندن ، مفتی الاسلام حضرت تارینه . شهاب الدین حضرت (بهاء الدین اوغلی) قرآنلری هیج توقفسز تصحیح ایددر ایدی ، خسته کونلرنده بوخدمتی اوزیشک اوغلی امام محمد برهان الدین هم اداء ایددر ایدی . شهاب الدین حضرت وفات اولدیغی سبیلی . مذکور اوغلینه ، قرآن تصحیح ایتمک ایچون رخصت ویرسه گزایدی ، مای .

۲۸

قزان سوداگرلری اشمراد اوغلی ، احمد جان اوغلی ، هم کتیوفسندن مفتی اهل الاسلام حضرت تارینه .

حاضرنده قرآن شریفلره بر مصحح اولسون بوق . اماملرک خدمتاری کوب اولدیغی سبیلی ، مصحح اوق خدمتینه ایکی امام تعیین ایدلسه ایدی . مای .

۲۹

ارینبورغ مفتیسندن مینسستر حضرت تارینه

مینسטר طرفندن اولان فرمانه بنساء (۶ نچی ماده) طبع اولنمقده اولان قرآن

قرآن شریفی تصحیح ایدر ایچون صوبرانیه جانبندن ایکی عالم تعین ایدلنوب
 کلسکده ایدی . لکن بو کتابلری طبع ایتمکده همیشه بر قدر کچلیک لر اولمقده در .
 نصارا خلقیشک مقدس کتابلری دوخاونی سینزور لر طرفسندن قارالدینی
 کبی ، اهل اسلامک هم بومبارک کتابلری دوخاونوی صوبرانیه قارامقیله
 طبع اولنور ایسه یخشی اولور ایدی ، اگرده بویه ایتمک حکمی اولمازسه ،
 لا اقل بو کتابلر صوبرانیه طور دینی شهرده طبع اولنسه ایدی . چونکه
 بو تقدیرده بونلر گوزل و درست طبع اولنمقلری طوغر و سنده صوبرانیه دقت
 ایده بیلور ایدی . ۱۴ نجی ایون .

۳۰

امام شهاب الدین اوغلیله چنلی امامی صفی الله عبدالله اوغلینه صوبرانیه دن .
 صوبرانیه طرفندن ایکسینچی تدبیر اولانه قدر ، قزان مطبعه لرنده طبع اولنه چق
 قرآن شریف و باشقه دین کتابلرینی در ستمک خدمتی اداء قیلوگوز ! ۱۵۰ نجی ایون

۳۱

چیت دینلره نظارت ایدن دیار تامینتدن ارینبورغ مفتیسه . سینزور رخصتیه
 طبع ایدلر کدن صوگ ، نشرینه بیلیت ویرلماز دن مقدم ، خطاء صوابنی
 تفتیش ایتمک ، صوبرانیه یه ممکن اولور . بو خصوصده سینزورنی کامیئته
 هم بازلدی . ۲۰ نجی اوغوست .

۳۲

سینزورنی کامیئتدن صوبرانیه یه

حاضر طبع اولنمش (۴۰،۰۰۰) نسخه هفتیک دن ، غصپادین مینیستر
 فرمانیه بناء ، بر نسخه صوبرانیه یه یارلدی . بونی نشر ایلمک ایچون بیلیت
 ویرمک ممکن اولور می ؟ ۳۰ نجی اوغوست .

۳۳

صویر انیسه ده (۲۳ نچی) او کتابرده اولان حکم :

مذکور هفتیک پک یا کلش طبع اولدینی سببلی ، نشری مناسب دگدر .

۳۴

۱۸۹۰ سنه

چیرکوف مطبعه سنی طوطوچی کویس میخایلوف دن صویر انیسه ده . بر کاغدی
ایکی کیسه تصحیح ایتمک مشکل بر اشدر . شونشک ایچون امام عبدالله
اوغلیله امام شهاب الدین اوغلینشک بری اصل اولوب ، ایکتیجیسی فقط
معین اولسه ایدی . ۴ نچی ، اوغوست .

۳۵

صویر انیسه ده (۲۰ نچی) او کتابرده اولان حکم :

میخایلوف عریضه سنده کوسترلمش امامار ، خدمتارنده وقتلیار غنه در .
شونشک ایچون ، آنشک کاغدی اعتبار سز قالنور .

۳۶

قزان سوداگری اشمراد اوغلندن مفتی حضر تلرینه

امام محمد برهان الدین امضا ایتمش قرآنشک (۶) نچی کاغدنده (۲۵)
خطاسی وار . بونی ایسه حالا صویر انیسه نظریه ییاردم . امام عبدالله اوغلی
بر یالگزی تصحیح ایتسه ایدی .

۳۷

قزان شهرنده پالیتسه یه صویر انیسه دن

اشمراد

اشمراد اوغلینک پروشینیه سی ایله بر تابق قران کاغدی ییارلدی . شوگا
قارشو امام شهاب الدین اوغلندن جواب آلوب صوبرانیه تابشگرز ! .
(۶) نجی نویابر .

۳۸

امام شهاب الدین اوغلندن جواب :

طاقتمز یتدیکی قدر اجتهاد صرفیله قرآن شریفلی تصحیح ایده مز . اولنگی
قرآنلرک کوبسندن ، بزتوزاتمش قرآنلردرستک اولسه کرک . اشمراد
اوغلی کوسترمش خطالر ، حرف وکله لرده اولمای ، بلکه یا حرکت
ویا نقطه لرده در . بو خطالر قرآن کریتمک او قولنوینه ضررکتورماز . انسان
اوغلی بو کی خطالردن هم خالیده اولماز . ومع ذلك بزر عفو اوتنه مز .
۱۰ نجی دکابر .

۳۹

۱۸۹۱ سنه - م

کتابچی اشمراد اوغلندن مفتی حضر تلمریده

قرآن شریف تصحیح ایدوچی امام عبدالله اوغلی ، امام اوله رق خان اوردا سینه
کیتدکندن ، آنگ یرینه برامام تعیین ایدلسه ایدی .

۴۰

صوبرانیه ده (۱۳ نجی) اوکتابرده اولان حکم :

قرآن شریف تصحیح ایدوچیلردن امام عبدالله اوغلی ، قراندن کیتدیکی ،
وامام شهاب الدین اوغلی خطالری اوتکاردیکی سیبلی . بونلر اورنینه باشقه
اماملر تعیین ایدلنور . بو خدمت ایچون قرانده امام ومدرس عبدالقیوم عبدالبدیع

اوغلی ، واورژم او یازدنده برانگی قریه سی امامی حافظ الدین نصر الدین اوغلی
مناسب اولسه لکرک . بناء علیه بوماملره اوکاز ویرلور . مینستر حضرتلرینک
(۱۸۵۹) یلینده (۱۱) نچی مارتده اولان تدبیرینه موافق قرآن باصدر وچیلر
طرفندن هرتابق ایچون بونلره ایکی تنکه آقچه ویرلور . اوزلری توزاتمش
قرآنلردن برقدنر نسخه لری هر وقتده صورانییه هم بیاروب طورسونلر .

۴۱

۱۸۹۳ سنه - م

امام عبدالبدیع اوغلینه صورانییه دن .

وزگنر تصحیح ایلمش قرآن شریف ، اوشنداق دین کتابلردن بیشار
نسخه اوله رق ، صورانییه قارامقینه بیارگنر ! . بویسه صورانییه تنگ (۱۸۹۱) ییل
(۲۵۴۹) نومیرلی فرمانیله سزلره الزام ایدلمشدر . ۷۱ نچی فورال .

۴۲

۱۸۹۴ سنه - م

امام عبدالبدیع اوغلیله امام نصر الدین اوغلینه صورانییه دن .
صورانییه ، سزلره (۱۸۹۱) ده (۲۵۴۹) هم (۲۵۵۰) نومیر اوزرنده
یازمش اوکازلرنده ، تصحیح ایتدگنر قرآن شریفلردن باشقه هم دین کتابلردن
بیشار نسخه اوله رق ، صورانییه بیاروب طورمیله بیورمش ایدی . شووقندن
بوکونه قدر اشمراد اوغلیله حسینوف طرفندن ایکی باصمه قرآنلردن بیشار
عدد اوله رق صورانییه کلدی ایسه ده ، باشقه لردن برنسخه اولسون آنمادی .
حالبوکه قرآن و دین کتابلرینک درست طبع اولنمقی ، صورانییه اعتبار
ایدرگه

ایدرگه تیوشلی ایدی . ایدی ، صوبرانیه نیش اوکازینی آلدقکزدن بیروت تصحیح
ایلمش قرآن لر لکرش نیچه دفعه اولدیفی ، وهر دفعه سنده نه قدر نسخه طبع
اولدیفی حقیقده مفصل معلومات یازمقله برابر دفعه سندن یشار نسخه ی کپله چاک
دکابرش (۱۵) نندن تاخیر ایدلماز شهر طبله ، صوبرانیه یه ارسال ایدکر . . .
۱۳ نچی اوستکتابر .

۴۳

مادش اویازی شفقار اولنده امام محمدولی قربانعلی اوغلندن صوبرانیه یه .
(۱۳۰۹) تاریخنده باصلمش قرآنده (۳۱۴ بیت ۵ نچی یولده) « ولم یجعل »
آیتنده ، هم (۳۷۳ بیت ۱۲ نچی یولده « وارضاً لم تطوؤها » آیتنده
هر ایکسینده (لم) حرفی توشوب قالمش اوشنداق (۵۰۱ بیت ۱۹ نچی یولده
اولان « عتت » کله سی « عتب » صورتنده یازلمش . بویله یا کلمش طبع
ایتدرماز طوغر و سنده صوبرانیه تدبیر ایتسه ایدی .

۴۴

۱۸۹۵ — سنه م

امام قربانعلی اوغلینده صوبرانیه دن

بو خصوصده ، تیوشلی اولان تدبیر ، کوب زمان مقدم اجر ایدلمشدر .
قولکرده اولان قرآنلری بیلوچی عالمیره کوستروب آنلر مشورتی ایله تصحیح
ایده بیلورسز . ۱۳ نچی مارت .

۴۵

صوبرانیه ده (۱۲) نچی اوکتابرده اولان حکم :
امام عبدالقیوم اوغلی قرآن حقیقده اولان حسابلری هم قرآن نسخه .

لرینی (۱۸۹۴ هجری ییل ۱۰ هجری دکابر تساریخیله) صوبرانیه یه تابشردی ایسه دهه ، (۱۸۹۱) دن بو کونه قدر ، امام نصرالدین اوغلی حساب هم نسخه لر تابشرمادی . بومعلوماتی ایکیچی دفعه اوله رق امام نصرالدین اوغلندن طلب ایدلنور .

۴۶

امام نصرالدین اوغلندن صوبرانیه یه

صوبرانیه ننگ اوکازینی آدیغمدن صوئ ، بوکونه قدر طقوز دفعه هفتیک و اوچ دفعه قرآن تصحیح ایتدم . امام عبدالبدیع اوغلی بیارسه کرک دیه ، بونلردن بن هیچ بر نسخه صوبرانیه یه بیارمادم . بن ، هر وقتده قزاندی طور میورم . صوبرانه طرفندن کوسترلس آچه بنم فاطرم ایچون اولسون یتشمایدیر . اگرده یالنگز اولوبده ، همدی صوبرانیه طرفندن فاطر ایچون یاردم ویرلسه ایدی ، البته اجتهادلی اولور . وتصحیح ایلمش قرآنلردن تیوشلی نسخه لری هم بیاروب طور ایدم . ۲۷ هجری اوکابر .

۴۷

کتابچی حسینوفدن مفتی حضر تارینه .

بر مرتبه باصدمق برزاوود اولوب ، برزاوودنی باصوب تمام ایتمک یریلدن زیاده زمانه حاجتلیدر . هر کاغدی ایکی بلکه اوچ دفعه کوزدن کیچرمک وتصحیح ایتمک لازم اوله در . مصحح لرش بریسی اولان امام نصرالدین اوغلی ، قزاندن یوزاون چاقرم مسافده اولان اولده طورادر . آنگ کدوسینه طوغرو بوچته اولمادیغندن ، کاغدلرک باروب قایتمقلری اون کون مقدار عمر صرف ایدرگه ، و اوچ دفعه قارامق ایچون آیدن زیاده عمر اوتیمه محتاج اوله در . مطبعه لرک خدمتی بعض وقتده کوب ؛ بعض وقتده آز ؛ بعض وقتده بار ؛ بعض وقتده یوق ؛ اولدیغندن امام نصرالدین اوغلی

ایچون

ایچون ، هر وقتده قزانده طور مقده ممکن دگل . مضبوط و برقرارده اولیان
 اش ایچون کیلوب طررسه ، خدمتی ایچون آخه سندن کوب الوش
 زیاده مصارفه محتاج اولور . الحاصل چیتده اولان کیمسه ایچون بومطبعه
 خدمتبری قیلمق ممکن دگل بیاکه بیگ آغر براشدر . شونگ ایچون امام
 نصرالدین اوغلی اورنینه قزان شهرنده اولان اماملرک بریسی تعیین
 ایدلنسه ایدی . ۱۹ نجی نویابر .

صوبرانیهده (۵۰) نجی فورالده اولان حکم :

چیت اورنده طوروب ، قرآن تصحیح ایتمهسی ، بر طرفدن امام
 نصرالدین اوغلینگ کیدوسینه مشقتلی هم دنیاوی ضرره باعث اولدیغندن
 وایکنجی طرفدن کتاب وقرآن باصدروچیلر ایچون قولایسز اولدیغندن ،
 امام نصرالدین اوغلی بو خدمتدن خلاص ایدوب ، آنگ یرینه قزانده امام
 عاجان محمدجان اوغلی علییف تعیین ایدلتور .

۱۸۹۸ - سنه م

امام عبدالبدیع اوغلی ایله امام علیفه ارینبورغ مفتیسندن : صوبرانیه یه
 یبارلمش ، بازارلرده صائلقمده اولنمش قرآن وهفتیک لردن ، قزان مطبعه
 لرنده ، قرآن وهفتیکلر باصدرمقده ، بر قدر دقتسزک وارلنی معلوم
 اولمقده در . مثلا کاغذلری نیچار ، جلدلنولری چدامسز روشده در .

حالبوکه بوکبی اشتر ، بردن اوزمترک مبارک اولان کتابلرمزی خرمتسر
 ایتیه ، وایکنجیدن اسلام خلقینه ضرر ایتدومیه سبب اولور آنگ ایچون
 حاضر اشانمکده اولانلر ، کاغذلری وباشقه اشلیده اولان محکمسنلرکاری
 سببندن ؛ یخشی اشانمشلرک یاروم عمرلرینه دگل ، چیرک عمرلری برابرینه

چدامقلری شبهه لیدر . بو تقدیرچه برتنکه برابرینه یخشی بر نسخه آله حق
کیمسه ، ایکی تنکه یاکه زیاده ویروب ، نهمار اشلتمش نسخه لردن دورت
بیش دانه سی آلمیه مجبور اوله چقدر . بوشی البته ضرردر .
ایمدی ، سزله ، قرآن شریف وهفتیکلری تصحیح ایدوچیلر اولدوکنز
ایچون ، بومبارک کتابلری یخشی اشلتمک خصوصنده اجتهاد ایدر سه گز ،
دین یولنده خدمت ایتمش اولور ایدگز . باصدروچیلره لازم نصیحتلری
سویلب ، بوکجه خیر اشته ترغیب ایله گز ، آنلر کاندولری هم بونی معقول
کوردلر ، وگوزل اشلیمه طرشورلرایدی ۳۰۰ نجی مارت .

۵۰

امام عبدالبدیع اوغلی ایله امام علییف دن مفتی حضرتلرینه : یازمش
فرمانکزی کتاب باصدروچیلره آنگلاتوب ، بواشلرک شریعت قاشنده هله
ثوابی عمل ایدیکه بیلدروب . کسب وسودالرگز مبارک وبرکاتلی اولوردیه
وعظله ایتدک . متوفی شمس الدین حسین اوغلینگ وصیلری : محمد شریف ،
محمد صدیق ، محمدجان اوغللری موسیئر ، مذکور روشچه قیلمقی التزام
ایدوب ، امضاء قیلدیلر . اما شریفجان کریموف ایسکی روشده باصدرمق
اولنوب ، سزک فرمانگزدن مقدم ، اولنگی جزئدن (۲۱۰۰۰۰) نسخه
تمام طبع اولتمش ایمش . بو حالده اشمز . توقتانور ایسه ، بزله اولوغ ضرر
کوره مز ، دیه . قرآنلرینی ایسکی حالچه تمام قیلمق خصوصنده رخصت امید
ایده در . هم ، بوندن صوکلرینی یخشی اشلتمک اولوب وعده قیلده در .
بو طوغروده سز لردن بر خبر اولانه قدر ، بزله ، امضایتمای توقتاب طورر مز .
قرآن شریف ، دورتنجی نومیر کاغده ، طبع اولنهرق ، قاطرغالرینگ ایلانیه سی
سختیان اولور ایسه البته گوزل اولور ، هم بتون اهل اسلامک رغبتلرینی
وشادلقلرینی جلب ایدر ایدی ۱۷۰ نجی آپریل .

امام عبدالبدیع اوغلی ایله امام علییقه مفتی حضرت تلمر لندن :
اگرده بوندن شوک یخشی اشلاتیمه رضا اولورلرایسه ، حاضر طبع ایتدرمکده
اولان قرآنلرنی . سویلمکرینه (مطبعه چیلر ایله عقدلرینه) موافق ، اشلاتوب
تمام ایتیه کریموفله ، بزدن رخصتدر . ۲۴ نجی اپریل .

امام عبدالبدیع اوغلینه مفتی حضرت تلمر لندن :
اوشبوییل سنجی دکابردده یبارمش قرآنلرگن ، صوبرانبه یه تابشرلدی . بودفعه
اولنمش قرآن وهفتیک شریفلر ، باصمه لری ، کاغذلری ، جلدلنمکری .
جهتدن مرغوب اولمش ایش . مبارک کتابلرمزی بویله روشده گوزل
واعتبارله اشلاتیمکری ایچون قران شریف طبع ایدوچیلر حاجی
شمس الدین حسینوف وصیلرینه ، اوشداق هفتیک شریف طبع ایدوچیلر ،
کریموفله بنم طرفدن « رحمت » آیتوگری اوتندم . ۱۶ نجی دکابر .

تمام

